

Kvittering på innsendt svar på Høring - NOU 2024: 4 "Voldtekt - et uløst samfunnsproblem"

Saksnummer: 24/1412

Sak: Høring - NOU 2024: 4 "Voldtekt - et uløst samfunnsproblem"

Levert: 14.06.2024 20:43

Svartype: Med merknader

Jeg svarte som: Arbeidstakerorganisasjon

Avsender: Juristforbundet

Kontaktperson: André Oktay Dahl

Kontakt e-post: aod@juristforbundet.no

Å forebygge voldtekt vil spare samfunnet for minst et forsvarsbudsjett

Juristforbundet deler fullt ut utvalgets konklusjon om at norske myndigheter ikke lykkes i arbeidet med å forebygge og bekjempe voldtekt. Myndighetens arbeid er fragmentert og mangelfullt. Skal man lykkes forutsetter det at myndighetene forstår dette samfunnsproblemet og trusselen etter mønster av stortingsvedtaket om etableringen av permanent langtrekkende luftvernssystem over Oslo og den nylig vedtatte langtidsplanen for Forsvaret. Eller hvordan organisert kriminalitet truer hele samfunnsstrukturen. Når vi vet at vold i nære relasjoner koster samfunnet 93 milliarder årlig og de samfunnsmessige kostnadene av voldtekt kommer *i tillegg*, burde utvalgets konklusjoner interessere myndighetene som skal finansiere både raketter og andre trygghetsskapende velferdsgoder fremover. Dette forutsetter blant annet at man:

Inkorporerer Istanbulkonvensjonen i menneskerettsloven

Sikrer en klar og tydelig straffebestemmelse som i straffeloven som forutsetning for effektiv og god forebygging

Krever at Politidirektoratet tilføres særskilt kompetanse, fenomenforståelse og oversikt over voldtektsfeltet

Sørger for at Statsadvokatene har tettere oppfølging av og styring og kontroll med, og eventuelt overprøving av, politidistriktene om hvilke saker som skal og bør prioriteres

At det gjenopprettes et faglig nasjonalt kompetansemiljø for voldtektssaker

At politidistriktene har egne enheter for etterforskning og påtale av voldtekt og seksuallovbrudd

At det innføres frister for beramning av saker som gjelder voldtekt av barn og voksne som ikke overstiger 2 måneder

At det jevnlig gjennomføres større forskningsbaserte undersøkelser av etterforskningen i voldtektssaker

At erfaringslæring i PSV gjeninnføres som styringsparameter

At tidsfristene i Voldserstatningsloven for å søke erstatning etter voldtekt forlenges

At ordningen med fri rettshjelp ved vurdering av anmeldelse bevares

At påtalemyndigheten vies særskilt oppmerksomhet når oppfølgingen av vedtaket om langtidsplan for politiet skal gjennomføres. Fortrinnsvis at det utarbeides en langtidsplan for hele justissektoren som også sikrer balanse i straffesakskjeden

Gjennomgår straffelovens og straffeprosesslovens bestemmelser knyttet til nye digitale trusler og overgrep. Dette arbeidet må koordineres med en langtidsplan for både politiet og en samlet langtidsplan for justissektoren. Dette i nær dialog med eksisterende hjelpetilbud for utsatte

Inkorporering av Istanbulkonvensjonen vil gi et viktig signal

Juristforbundet viser til forslaget om at en inkorporering kan være et viktig signal både nasjonalt og internasjonalt. Inkorporering vil kunne bidra til en reell satsing og vil være viktig for en mer helhetlig strategi i forebyggingsarbeidet. Samtidig viser Juristforbundet til at eksempelvis professor Jørn Jacobsen ved UiB påpeker at Istanbul-konvensjonen i seg selv ikke er så vidt konkluderende i hva Norge skal foreta seg lovgivningsmessig for å oppfylle kravene i konvensjonen hva angår eksempelvis *konkrete straffebud* (jfr. Lov og Rett Side 198–214 18.04.2024)

Dette bør etter Juristforbundets oppfatning utredes videre i arbeidet med oppfølgingen av utvalgets rapport.

Et massivt løft for å forebygge voldtekt

Juristforbundet støtter forslaget og er enig i at «*forebygging for å redusere antall voldtekter, må være en av hovedprioriteringene i arbeidet mot voldtekt*» (punkt 22.3.1).

Utvalget har valgt å avgrense sitt arbeid opp mot utforming av en eventuell ny voldtektsbestemmelse, men påpeker at utforming av bestemmelsen kan ha stor betydning for voldtektsutsatte og at den potensielt kan ha forebyggende virkning. (Kap 7.6.2)

Juristforbundet har forståelse for denne avgrensingen, men vil påpeke at en klar og tydelig lovtekst er en forutsetning for å lykkes med det forebyggende arbeidet. I dette arbeidet vil det være viktig at lovteksten er i tråd med samfunnsutviklingen og den allmenne rettsoppfatning. De fleste i dag tror at ufrivillig seksuell omgang er voldtekt, det er det ikke etter dagens lovverk. En lovgivning vil formentlig også ha en normgivende effekt for hva som er tillatt (lovlig) og akseptapelt i vårt samfunn.

Utvalget påpeker at voldtekt og overgrep (herav også ufrivillig samleie) har alvorlige konsekvenser for den utsatte, for pårørende og for samfunnet ellers. Det påpekes at de omfattende helsemessige og samfunnsøkonomiske konsekvensene, er sentrale og underbygger behovet for å forebygge og bekjempe voldtekt. (9.1) Utfra nevnte konsekvenser og allmenn rettsoppfatning mener Juristforbundet at «hullet» i lovgivningen må tettes, voldtektsbestemmelsen bør utvides til også å gjelde ufrivillig samleie.

Det vises i den anledning til at Europarådets overvåkingsorgan for vold mot kvinner i 2022 fastslo at Norge bryter Istanbul-konvensjonen. Overvåkingsorganet ga Norge klar beskjed om at seksuallovbrudd og voldtekt, skal ha manglende samtykke som

straffebudets sentrale og definerende element.

Kripos' voldtektsgruppe utarbeidet frem til 2019 en årlig rapport basert på anmeldte voldtekter. Rapporten viser at overfallsvoldtektene utgjør en liten andel av voldtektene med bare 4,80 prosent. Det er festrelaterte voldtekter, relasjonsvoldtekter og bekjentskapsvoldtekter som topper statistikken med hele 88,80 prosent. (17.1 - 17.3)

Når såkalte festvoldtekter utgjør en uforholdsmessig stor andel av voldtektene gir dette en god pekepinn på hvem holdningsarbeid i stor grad må rettes mot, forebyggingsarbeidet er viktig inn mot de unge mennene.

En klar og tydelig lovtekst som gir uttrykk for jevnbyrdighet og gjensidig samtykke vil etter Juristforbundets syn kunne bidra til å redusere festvoldtekter, forutsatt at det følges opp med gode holdningskampanjer over tid.

I denne sammenheng er det også på sin plass å påpeke at det trolig kan ha en svært uheldig holdningsskapende effekt at Norge som samfunn i så stor grad som utvalget påpeker har mislykkes i å forebygge og bekjempe voldtekt. Og dersom ikke Storting og regjering nå tar tak i denne problemstillingen vil den uheldige effekten på samfunnet kunne forsterkes.

Juristforbundet mener at en klar og tydelig straffebestemmelse i tråd med folks rettsoppfatning er helt nødvendig og en forutsetning for en effektiv og god forebygging

Endret digitalt truselbilde; behov for endringer i lovverket og satsing på hjelpetilbud

Juristforbundet peker på at vi lever i en tid hvor kjønnsrollene ser ut til å utvikles på mer negative og «stereotype» måter, mengden internettrelaterte trusler og overgrep øker og yngre mennesker blir i langt større grad enn tidligere blir eksponert for grove overgrep kamuflert som porno. I tillegg griper deepfake, hevnporno og digitale bedragerier av for eksempel unge om seg. Å forebygge og reagere på dette kan forebygge senere fysiske voldtekter. I tillegg kan effekten for de som rammes av dette være vel så stor og kanskje også større for dem som rammes.

Straffebestemmelsene som omhandler denne type kriminalitet er utdaterte, muligheten til å få advokathjelp som fornærmet forutsetter at man betaler av egen lomme og ressursene og kompetansen til å jobbe med dette er for lav i politi og påtalemyndighet.

Juristforbundet krever en kraftig styrking av både politiets, men særlig påtalemyndighetens mulighet og evne til å håndtere et nytt truselbilde, og at ulike hjelpetilbud kan bistå fornærmede samtidig som de kan fungere som en informasjonskanal overfor politi, påtale og myndighetene for øvrig. Det er i denne sammenheng viktig å minne om at det er påtalemyndigheten som er den statlige etaten som har ansvar for straffeforfølgningen i Norge.

Juristforbundet har eksempelvis merket seg Dixi ressursenter for voldtektsutsattes høringsinnspill som tar opp hvordan slike sentra bør sikres grunnfinansiering som grunnlaget for en forsvarlig og god drift av støtte- og hjelpetjenestene og som støtte til politi og påtalemyndighet.

Juristforbundet registrerer i denne forbindelse at Stortinget i forbindelse med behandlingen av *Felles verdier - felles ansvar - Styrket innsats for forebygging og bekjempelse av økonomisk kriminalitet Meld. St. 15 (2023-2024), Innst. 412 S (2023-2024)* nylig vedtok følgende:

Vedtak 754

Stortinget ber regjeringen opprette et nytt politirolleutvalg hvor målet er en bred politisk forankring av hva politiets rolle er og skal være fremover, og hvilke oppgaver politiet skal utføre og eventuelt fritas for.

Vedtak 755

Stortinget ber regjeringen legge til rette for flerårige planer for politiet og komme tilbake i statsbudsjettet for 2025 med forslag om hvordan dette skal gjennomføres.

Det er gledelig at Stortinget pålegger Regjeringen å legge til rette for langtidsplanlegging også i (deler av) justissektoren. Samtidig er det vanskelig å se hva som er poenget – og om det vil ha noe som helst verdi – å ha en langtidsplan for politiet om vi ikke samtidig har en langtidsplan for påtalemyndigheten, bidra til målet om balanse i straffesakskjeden og ikke minst; Bidra til langtidsplanlegging i hele justissektoren. Forsvaret har sin langtidsplan som inkluderer hele forsvaret og ikke kun eksempelvis hæren. For å trygge Norge. Justissektoren utgjør samlet vårt innenriksforsvar og er et av de bærende elementene i det vi trenger som totalalforsvar i et endret sikkerhetspolitisk verdensbilde. Trygge grenser må gjelde både overfor utenlandske og innenlandske trusler. Mot både samfunn og den enkelte innbygger.

Juristforbundet anmoder derfor Regjeringen om å følge opp Stortingets vedtak med å skissere hvordan man ser for seg å utvikle en egen langtidsplan for *justissektoren*.

Stortingets vedtak bør også innebære en gjennomgang av straffeprosesloven slik at den skriver påtalemyndigheten der hvor det er påtalemyndigheten som er ment (og det samme for politiet). Det vil også være av stor betydning for å tilgjengeliggjøre lovverket for befolkningen og være i tråd med målsettingen om et klarspråk i lovgivningen.

Med tanke på hvor stor betydning en NOU fra 1981 – over 40 år gammel - fortsatt har for norsk politi og rettsvesen (NOU 1981:35 Politiets rolle i samfunnet), ikke minst de der 10 beskrevne grunnprinsipper for norsk politi, er det på høy tid med en ny gjennomgang. Det er gode grunner til en ny gjennomgang og vurdering av om eksempelvis alle de nevnte grunnprinsipper har fulgt samfunnsutviklingen og fortsatt står seg, og samtidig om det er behov for nye.

Juristforbundet forutsetter at oppfølgingen av voldtektsutvalgets rapport koordineres inn i det arbeidet regjeringen nå skal igangsette basert på disse vedtakene og hvor målet bør samtidig må være å utforme en langtidsplan for hele justissektoren. Samtidig må Regjeringen senest innen 2 år gjennomgå straffelovens og straffeprosesslovens bestemmelser basert på det nye digitale truslbildet som skissert ovenfor.

Voldtektssaker må faktisk prioriteres av politi og påtalemyndighet

Juristforbundet er enige med utvalget i at Politidirektoratet ikke besitter særskilt kompetanse, fenomenforståelse eller oversikt over voldtektsfeltet. Dette bør styrkes.

Det vil også kunne oppstå ulikheter i hvordan politidistriktet prioriterer, og hva riksadvokaten mener skal prioriteres. Dette er i så fall svært uheldig for den norske strafferettspleien. Det bør ikke være tvil om at det er riksadvokaten som har ansvaret for, og dermed bestemmer, hva som skal prioriteres i straffeforfølgningen. Juristforbundet mener derfor at statsadvokatene må ha tettere oppfølging og

sterkere kontroll og styring med politidistriktene ifht hvilke saker som skal og bør prioriteres. Det er her etter Juristforbundets syn grunn til å vurdere om Justisdepartement tydelig bør gå ut og minne både politidistriktene og statsadvokatembetene om hvordan dette er bygget opp og ment å fungere i Norge. Vi vil særlig fremheve avsnittet som fremgår nest *siste avsnitt på 22.5.2 øverst på side 197*:

Justis- og beredskapsdepartementet må tydeliggjøre prioriteringene i styringsdialogen med

Politidirektoratet. Riksadvokaten har jobbet med prioritering av feltet i flere år, men Justis- og beredskapsdepartementet og Politidirektoratet må sørge for at politiet og påtalemyndigheten har tilstrekkelige ressurser til å etterforske sakene og til å utvikle fagkunnskap og drive med kompetanseheving.

Voldtektssaker er arbeidskrevende. Tilstrekkelige ressurser er som regel nøkkelen til å få straffesakene raskere gjennom både etterforskningsfasen, påtalefasen og iretteføringsfasen

Permanent voldtektsseksjon må på plass ved Kripos

Vi oppfatter at det er fornuftig at det gjenopprettes et faglig nasjonalt kompetansemiljø for voldtektssaker.

En forskningsbasert evaluering av håndteringen av voldtektssaker

Å støtte seg til forskningsbaserte resultater er svært viktig for å kunne skape grunnleggende forståelse og utvikle faget. Særlig er det viktig å kunne undersøke hvilke parametere innen etterforskning som skaper de beste resultatene. På den måten kan fagutviklingen forbedres.

Egne etterforskningsenheter og påtalejurister for saker om voldtekt og seksuallovbrudd

Vi mener at dette saksfeltet krever spesielt dedikerte medarbeidere for å oppnå de beste resultatene. Det vises til at de politidistrikter som har eller har hatt egne etterforskningsenheter og påtaleenheter for voldtekt og seksuallovbrudd, også lykkes best i å utvikle spesialkompetanse på feltet. Dette vil igjen kunne prege oppklaringsprosenten og saksbehandlingstiden. Tilstrekkelige ressurser både innen etterforskning og påtale er nøkkelfaktorer for å kunne oppnå en forbedring av dagens resultater innenfor dette feltet.

Beramningstid på 2 år av hensyn til de voldtektsutsatte

Det bør innføres frister for beramning av saker som gjelder voldtekt av barn og voksne. I dag er det ved flere tingretter en berammelsestid på 4-6 måneder mens flere lagmannsretter har 6 måneders berammelsestid. Det betyr at berammelsestiden i domstolens ulike nivåer til sammen kan være ca. ett år. Dette er svært belastende for offeret og en unødvendig lang ventetid. Jo lenger tid som går desto mer svekkes bevisene, samt at tiltalte kan få straffenedsettelse på grunn av den totale saksbehandlingstiden.

Berammelsestiden i domstolene i disse sakene bør derfor ikke overstige 2 måneder.

Styrket fagledelse og vurdering av endring i påtalekompetanse

Det er særlig behov for god fagledelse innen voldtektssaker. Her bør det særlig fokuseres på grunnleggende opplæring samt trening på ulike caser. Erfaringslæring

etter fullførte saker er vil også kunne gi god effekt. Det er viktigere å skape et godt kunnskapsgrunnlag for de politiadvokater og statsadvokater som arbeider og skal arbeide med feltet.

Vi mener at det er uheldig at erfaringslæring er borttatt som et eget styringsparameter i politiets rutiner for virksomhetsoppfølging og styringsverktøy(PSV). Hva angår å omgjøre politiadvokatenes henleggelseskompetanse må man se hen til hva dette vil føre til av belastninger for riksadvokatembetet dersom embetet blir klageinstans.

Endret voldsoffererstatningsordning og advokatbistand som sikrer fornærmede

Juristforbundet støtter utvalgets forslag, kortere frister samt det å måtte betale for bistandsadvokat kan for mange gjøre det vanskelig å kreve erstatning. Det at skadevolder er part i saken er en tilleggsbelastning som underbygger behovet for bistandsadvokat.

Hva angår behovet for advokatbistand ved vurdering av anmeldelse viser vi til hva ved gjentatte anledninger spilt inn til i forbindelse de de senere års statsbudsjettforslag, regjeringens likestillingstrategi, evalueringen av rettshjelpsloven mv:

Juristforbundet oppfordrer Regjeringen til å avvise forslaget i NOU 2020:5 (Retthjelpsutvalget) om å fjerne rett til gratis advokathjelp før anmeldelse. Utvalgets begrunnelse for dette forslaget har en begrunnelse som mangler forankring i virkeligheten: (...) Det finnes flere andre tilbud som skal gi bistand til overgrepsofret og voldsofre, blant annet krisesentre, overgrepsmottak og politiets støttesenter for kriminalitetsutsatte. Utvalget anbefaler at disse tilbudene videreutvikles for å gi fornærmede i alvorlige straffesaker helhetlig bistand og støtte, i stedet for at retten til rettshjelp i disse sakene videreføres." Ordningen med rett til konsultasjon med advokat kan ikke erstattes av andre støtteordninger, da juridisk kompetanse er nødvendig for å gi fullgod rådgivning i forkant av en anmeldelse. Spørsmål om gangen i en straffesak, og straffeprosessuelle problemstillinger må besvares. Bistandsadvokaten vil i sin rolle faktisk kunne bidra til avlastning av politi og påtalemyndighet. Forslaget vil særlig ramme de mest sårbare kvinnene og mennene, og vil etter vår oppfatning være et stort tilbakeskritt i arbeidet med å styrke denne gruppens rettsstilling

Juristforbundet er glade for at stortingsflertallet i tråd med våre krav påla regjeringen å evaluere voldsoffererstatningsloven raskere. Vi viser her til behandlingen av *Dokument 8:123 S (2023-2024), Innst. 415 S (2023-2024) Representantforslag om å evaluere og styrke voldserstatningsordningen.*

Her ble blant annet særskilte utfordringer knyttet til Kontoret for voldsoffererstatning praksis etter ny lov adressert regjeringen, basert på våre påpekninger over lengre tid.

Med vennlig hilsen

Sverre Bromander- president Juristforbundet

Benedicte Gram-Knutsen-visepresident Juristforbundet

André Oktay Dahl- politisk seniorrådgiver Juristforbundet

